

Tabulatur för gitarr

Av Kenneth Sparr

Praktiskt taget all gitarmusik från 1550 till 1750 är noterad i greppskrift, tabulatur. Omkring 300 tabulaturer i tryck och i handskrift finns bevarade från denna tidsperiod. En omfattande repertoar alltså, varav endast en liten del spelas i dag. Avsikten med denna artikel är att ge en introduktion till gitarrtabulaturen och en kortfattad översikt av utvecklingen av densamma. För den som vill fördjupa sig ger jag också en litteraturförteckning.

Summary in English

In the article below, Kenneth Sparr has taken up two subjects which are closely related to one another. First an historic and general summary of tablature systems for guitars and then, with this historic summary, a description of the tablature system in Swedish libraries.

Guitar tablatures, from various centuries, are taken up in the general part including comments and illustrations. The historical summary consists of tablatures from 16th century four — and five-course guitar. 17th century alphabet tablatures, mixed tablatures for rasqueado and punteado technique and the 18th century's transfer to modern guitar notation.

There are not many guitar tablatures in Swedish libraries. Most of them, and also the most interesting, are found in Norrköping's head library, more exactly said, in the Finspång collection. The country library in Skara has a manuscript with the pages of guitar tablatures but a large part of them are written for viola da gamba. In the same library is another manuscript for keyboard tablatures which contains few pieces for guitar. The Swedish national archives have a hand-written guitar tablature, (Eriksberg file 52c), which can be dated at around 1700. The music is noted in French tablatures but does seem to have certain characteristics. Kenneth Sparr has planned to take this tablature up in a separate composition.

The guitar tablatures in Norrköping's library are three in total: one print (Finspång 1129 "Pieces de Guitarre de Mr. Medard") and two manuscripts (Finspång 9096:2 and 9096:14). All of them are noted in French tablature with an abundance of rasqueados. Medard was probably a student under Corbetta during the period 1670—1675 while Corbetta resided in Paris. "Pieces de Guitarre" is 50 pages of which the musical contents are made up of 48 movements presented as separate pieces. Mitsuo Yokoyama has published a few movements from "Pieces de Guitarre" in 1976.

Manuscript 9096:2 contains 63 pages with slightly more than 30 movements. Approximately half of these are Medard's; Corbetta contributes seven. In the manuscript's introduction there are instructions on how the guitar shall be tuned. The second manuscript, 9096:14, contains 14 pages of music.

Kenneth Sparr shows the result of the research on the tablatures' historic background. He believes that Norrköping's library has an important puzzle piece of 17th century guitar history. The manuscripts seem to be unknown-about by the Corbetta researchers. A few of them maybe contain movements which are unique.

1500-talet

Gitarrmusiken under 1500-talet är i huvudsak noterad för fyrakorig gitarr (se bild 1). Både repertoar och spelteknik, punteado (ton-för-ton, melodispel), hänger nära samman med lutans och vihuelans. Det låg alltså nära till hands att för gitarrmusiken använda samma noteringsätt som var brukligt för lutan och vihuelan. Den tidigaste tabulaturen för gitarr finner vi i Alonso Mudarras vihuelabok från 1546, "Tres Libros de Musica...". Mudarra använder sig, liksom övriga vihuelister, av det italienska tabulatursystemet (se bild 2). Grundstommen i detta är horisontella linjer som motsvarar instrumentets greppbräda och korer. För en fyrkorig gitarr behövs alltså fyra linjer. Med begreppet "kor" avses här antingen strängpar, unisont eller oktavstämt, eller enkel sträng. I regel var den fyrkoriga gitarrrens högsta kor enkel, den andra dubbel (unison), den tredje dubbel (unison eller oktav) och den lägsta dubbel (oktav). Den italienska tabulaturens översta linje motsvarar den lägsta koren, men undantag finns dock. I Melchiore de Barberiis gitarrstycken i "Opera intitolata Contina..." från 1549, motsvarar högsta linjen också högsta koren (se bild 3).

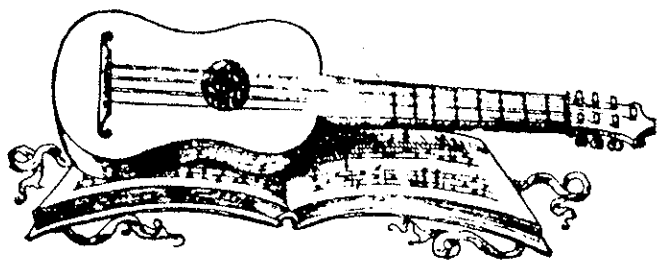

Bild 1. Fyrkorig gitarr avbildad ur Guillaume Morlayes "Le Premier Livre... De Guiterne", 1552.

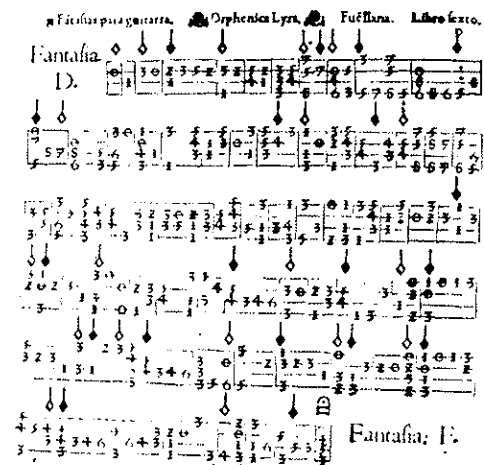

Bild 2. "Fantasia D". Ur Miguel de Fuenllanas Orphenica Lyra 1554.

Greppbrädans band anges med siffror: 0 (noll) = lös kor, 1 = första bandet, 2 = andra bandet o. s. v. Över systemet placerades notvärdena och en indelning skedde med taktstreck, som dock inte alltid har samma innebörd som i modern notation.

Ca 300 satser med gitarrmusik publicerades under 1500-talet i de bevarade 11 tabulaturböckerna. Inte mindre än 108 av dessa satser återfinns i "Selectissima... in guiterna ludenda carmina..." publicerad av Phalèse och Bellère 1570. Det var också flamländarna och fransmännen som var flitigast med att ge ut gitarrmusik. De använde sig av det franska tabulatursystemet, som i princip är uppbyggt på samma sätt som det italienska. Den

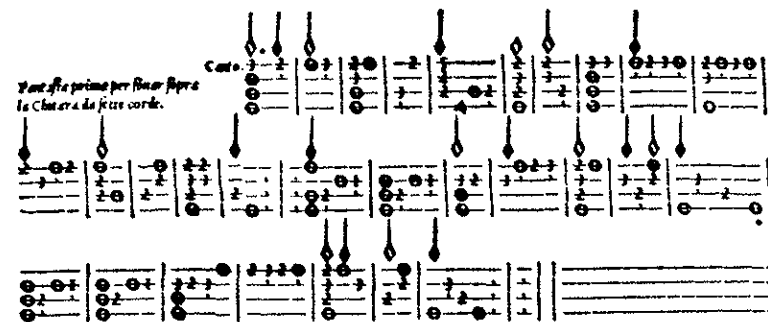

Bild 3. Italiensk gitarrtabulatur ur Melchiore de Barberiis "Opera Intitolata Contina", 1549.

högsta horisontella linjen motsvarar alltid den högsta koren och för greppbrädans band används bokstäver i stället för siffror: a = lös kor, b = första bandet, c = andra bandet o. s. v. (se bild 4).

Redan i Mudarras gitarrsatser används olika stämningar för instrumentet och en av tabulaturens fördelar är att omstämningar knappast innebär några större problem för musikanten. Utvecklingen av gitarrens stämning kräver emellertid en separat artikel och jag går i detta sammanhang inte in på denna problematik.

Bland 1500-talets kompositörer för och utgivare av gitarrmusik i tabulatur kan slutligen nämnas Guillaume Morlaye, Simon Gorlier, Adrian Le Roy, Albert de Ripe, Gregoire Brayssing, Miguel de Fuenllana och Girolamo Giuliani.

Bild 4. Fransk gitarrtabulatur ur Guillaume Morlayes "Quatriesme Livre... De Guyterne...", 1552.

1600-talet

1600-talet kan nog betecknas som gitarrens första guldålder med en omfattande utgivning av musik. Standardinstrument kom att bli den femkiroga gitarren (se bild 5). I och för sig var den ingen nyhet eftersom redan Juan Bermudo i sin "Declaración de instrumentos musicales" (1555) diskuterar och anger stämning för ett sådant instrument. Miguel de Fuenllana publicerade i sin "Libro de musica para vihuela intitulado orphenica lyra..." (1554) musik förutom för fyrakorig gitarr också för "vihuela de cinco ordenes".

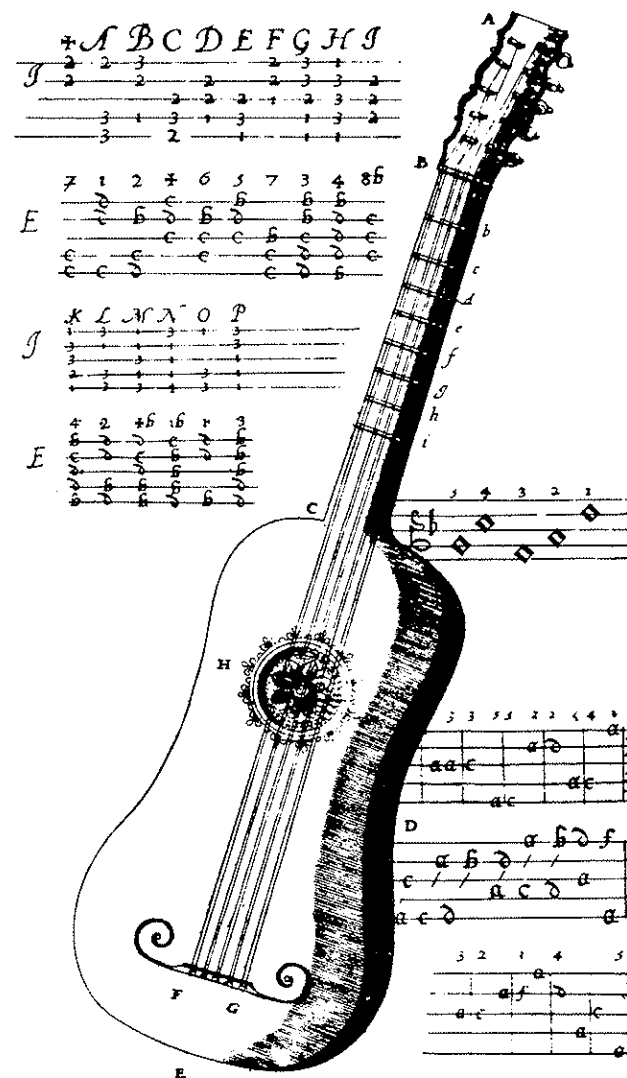

Bild 5. Femkorig gitarr avbildad i Marin Mesennes "Harmonie Universelle...", 1636.

Den femkoriga gitarren förutsätts också av en annan spanjor, Juan Carlos Amat, som intar en viktig ställning i gitarrens historia med sin bok "Guitarra Espanola... de cinco ordenes..." (1586?). Amats bok gavs ut i flera upplagor, varav en så sent som 1784. Detta om något är ett tecken på dess betydelse och popularitet. Amats insats består främst i att han verbaliserar och systematiserar en förmodligen lång folklig och populär tradition att med ett enkelt ackordspel ackompanjera sång och dans. Bermudo talar om "música golpeado", d. v. s. att spela en följd av ackord där högra handens fingrar snabbt stryker över alla instrumentets korer. Tekniken, som Bermudo för övrigt anser vara "gammaldags", kallades senare för "rasgado" eller "rasgueado". Detta spelsätt fick stor genomslagskraft under 1600-talet, framför allt under de tre första decennierna.

En av orsakerna till rasgueado-teknikens genombrott var kanske också att ett enkelt sätt att notera musiken växte fram. Det s. k. "alfabeto"-systemet introducerades i Girolamo Montesardos "Nuova inventione d'intavolatura per sonare li balletti sopra la chitarra spagnuola, senza numeri e note" (1606). Att Montesardo verkligen "uppfann" alfabeto-notationen är knappast med sanningen överensstämmande. Snarare har notationen sitt ursprung i Spanien. I Paris förvaras nämligen en spansk handskrift, den s. k. "Palumbi"-handskriften, "Libro di Villanella Spagnuol'et Italiane et sonate spaguole...", som kan dateras till ca 1595 och som är noterad i alfabeto. I vilket fall som helst kan italienarna ta åt sig äran av att ha populariserat den femkoriga gitarren i övriga Europa. Alfabeto-systemet kan karakteriseras som en ackordgreppskrift. Som namnet antyder används alfabetets bokstäver som symboler för ackorden: ♯ = e-moll, A = G-dur, B = C-dur, C = D-dur o.s.v. Bokstäverna placerades antingen under eller över en horisontell linje

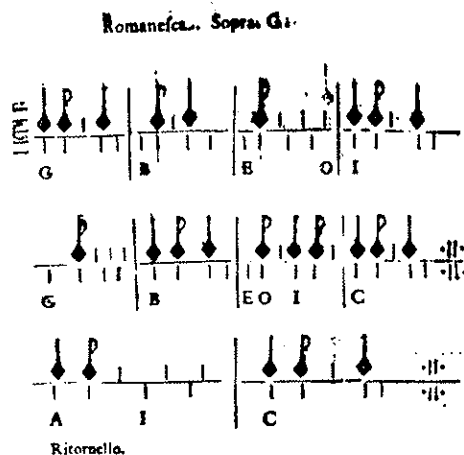

Bild 6. Alfabetotabulatur ur Benedetto Sanseverinos "Intavolatura facile...", 1620.

(praxisen varierade) och anslagsarten markerades med små vertikala streck under eller över den horisontella linjen. Befann sig strecket under linjen innebar det anslag från lägsta till högsta koren och befann det sig över linjen innebar det förstås anslag från högsta till lägsta koren. Ibland satte man också ut notvärden över systemet (se bild 6). Inte mindre än omkring 50 tabulaturer med enbart alfabeto-notation gavs ut mellan 1606 och 1629. Under denna tidsperiod publicerades *ingen* punteado-tabulatur över huvud taget. Benedetto Sanseverino skrev också i sin "Intavolature facile" (1620) att punteado är mer lämpad för lutan.

Alfabeto var närmast avsedd för amatörer. De kunde på ett enkelt sätt lära in några ackord och därefter ackompanjera till sång och dans. För de professionella gitarristerna (som för övrigt också ofta var lutenister) måste alfabeto-notationens begränsningar ha upplevts som besvärande. Det föll sig då naturligt att "återgå" till punteado-teknik och

Bild 7. Blandad punteado- och alfabetotabulatur ur Giovanni Paolo Foscarinis "Il Primo, Secondo e Terzo Libro...", ca 1629.

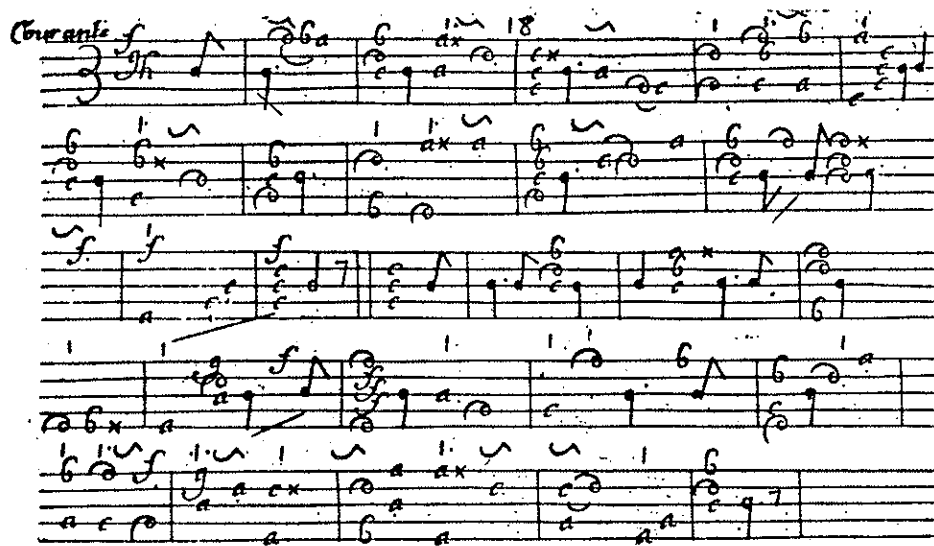

Bild 8. Fransk punteadotabulatur med markeringar för rasgueado. Ur Remy Médards "Pièces de Guitarre", 1676.

-notation, men samtidigt bibehålla de positiva dragen hos alfabeto och rasgueado. En vändpunkt blev Giovanni Paolo Foscarinis "Il primo, secondo, e terzo libro della chitarra spagnola...", som publicerades omkring 1629. Foscarini, som kallar sig själv "L'Academico Caliginoso detto il Furioso", talar återigen om en "nuova inventione" med hänvisning till några satser ("sonate") som skall spelas på samma sätt som lutan, d. v. s. punteado. Han uttalar i förordet att han är mycket medveten om att punteado passar bättre för lutan och för gitarren använder han denna spelstil mer för att "utsmicka" musiken. Mest fruktbart för den fortsatta utvecklingen var Foscarinis "blandade" tabulatur där han införde och för övrigt förbättrade alfabeto-notationen i den vanliga italienska tabulaturen (se bild 7). Detta noteringssätt kom sedan att fortleva. Ett sent exempel är Francesco Santiago de Murcias "Resumen de acompañar la parte con la guitarra" från 1714.

En betydelsefull gestalt i 1600-talets gitarrhistoria är Francesco Corbetta, eller Francisque Corbet som han kom att kallas i Frankrike. Hans tryckta tabulaturer speglar tre utvecklingsfaser för gitarrnotationen. Corbettas första bok är noterad i alfabeto, de två följande i "blandad" tabulatur och i de två sista har han helt övergett alfabeto-inslagen

och skriver enbart i fransk tabulatur. Rasgueado-stilen bibehålls dock i en fruktbar kombination med punteado. I stället för att notera ackorden i alfabeto skrivs dessa ut med tabulaturbokstäver på vanligt sätt. Anslagsarten markeras med notvärden med upp- eller nedåtstående skaft (nedåtstående = anslag från lägsta till högsta koren; uppåtstående = anslag från högsta till lägsta koren) (se bild 8). Utmärkande för de senare franska och spanska gitarrtabulaturerna är det rikliga bruket av ornament och för dessa användes särskilda tecken. Det skulle emellertid föra för långt att i detta sammanhang gå in på detta i och för sig intressanta område (för specialartikel, se litteraturförteckningen nedan).

Notationspraxisen under andra hälften av 1600-talet varierade. Alfabeto förekommer jämsides med "blandad" tabulatur och punteado. Variationer finns också beträffande hur de olika systemen noterades. Ackordsgreppskriften i Spanien t. ex. indelades i två system, ett "kastilianskt" med Ruiz de Ribayaz som upphovsman (1677 i "Luz y Norte Musical...") och ett "katalanskt" som leder sitt ursprung till Juan Carlos Amat. Om man jämför antalet tryckta tabulaturer under 1600-talet så dominerar alfabeto-tabulaturen klart med en intensiv period mellan 1618 och 1629. Som tvåa kommer den "blandade" tabulaturen men en inte lika intensiv period mellan 1640 och 1655. Sist kommer så punteado-tabulaturen med ett ganska begränsat antal tryck från 1670 till århundradets slut.

1700-talet

Gitarrtabulaturerna under 1700-talet är fåtaliga. Några enstaka alfabeto- och "blandade" tryck och några fler punteado-tryck såg dagens ljus. En märkbar nedgångsperiod drabbar gitarren, liksom lutan. En förändring om att något nytt var på väg är emellertid Michel Correttes "Les Dons d'Appolon" från 1763. Här finner vi början på en övergång från tabulatur till modern notation. I slutet av 1700-talet börjar en ny utvecklingsperiod för gitarren och tabulaturen kom snart att bli ett minne blott. I vår tid har dock tabulatur använts som ett, om än omdiskuterat, pedagogiskt hjälpmedel och en reminiscens av alfabeto-notationen finner vi i de ackordsymboler som förekommer inom jazz- och populärmusik.

Gitarrtabulaturer i Sverige

De bevarade gitarrtabulaturerna i svenska bibliotek och arkiv är inte många. Huvuddelen och för övrigt de mest intressanta befinner sig i Norrköpings stadsbibliotek, närmare bestämt i Finspångsamlingen. Luttabulaturerna i denna samling har jag behandlat i ett tidigare nummer av SGLS. Gitarrtabulaturerna är tre till antalet; ett tryck (Finspång 1129 "Pièces de Guitarre de Mr. Medard") och två handskrifter (Finspång 9096:2 och 9096:14).

Dessa tabulaturer har flera gemensamma nämnare. Samtliga är noterade i fransk punteado-tabulatur med riklig förekomst av rasgueado. Handstilarna i handskrifterna uppvisar likheter. Flera satser ur den tryckta tabulaturen återfinns i en av handskrifterna. Den viktigaste gemensamma nämnaren har vi dock i personen Remy Medard. Han var gitarrist och både komponerade för samt undervisade på instrumentet. Några närmare biografiska detaljer om honom har jag ännu inte lyckats få tag i. Troligen var han samtida med Robert de Visée (ca 1660—ca 1720), kanske något äldre, och fransman liksom denne. En viktig detaljupplösning finner vi i förordet till Medards "Pièces de Guitarre", där han skriver följande:

Jag påstår att jag helt och hållet har följt den berömda Francisque Corbets maner,

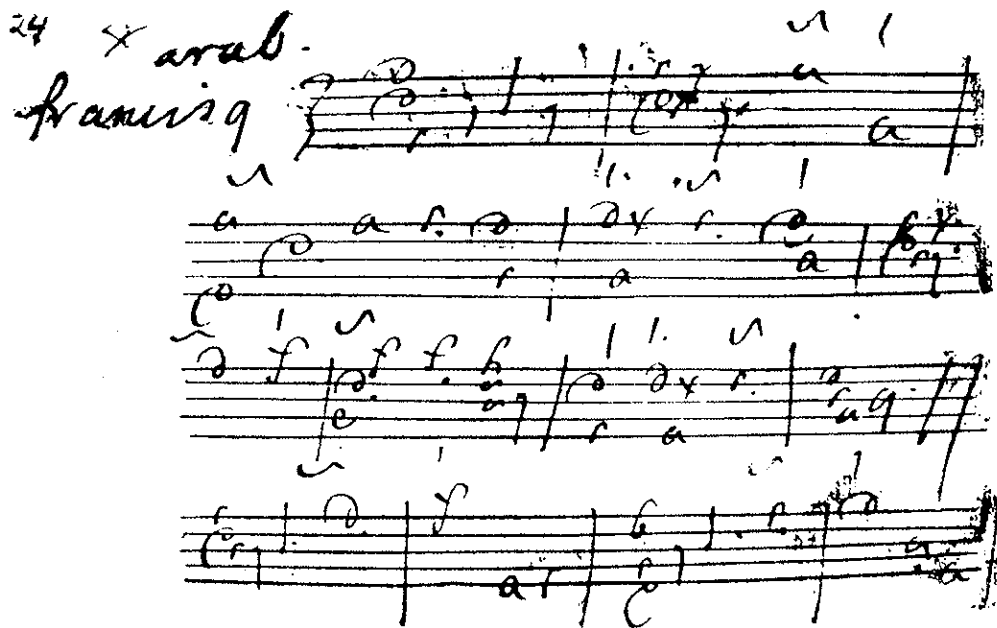

Bild 9. "Sarab. francisq" (Saraband av Francesco Corbetta). Ur Finspång 9096:2 f. 12^v

som denne har delgett mig under några månader, med den skillnaden att jag för mina stycken har funnit en lätthet som denne inte gjort sig mödan att söka.

Av detta kan man utläsa att den självmedvetne Medard kanske varit elev till Corbetta under en viss tid, sannolikt under perioden 1670 till 1675 då Corbetta vistades i Paris. Corbettas inflytande är också klart dokumenterat i både den tryckta tabulaturen och i en av handskrifterna. Trots att Medard inte anger kompositörens namn så är en av couranterna i "Pieces de Guitarre" hämtad ur Corbettas "Varii capricci per la guitarra spagnuola" från 1643. En annan courante och en allemande uppvisar likheter med motsvarande satser i Corbettas "La Guitarre royale..." från 1671. I handskriften 9096:2 finns flera satser av "Francisque", som inte gärna kan vara någon annan än Corbetta. Detta förhållande är på intet sätt unikt. Corbetta var ju en dominerande figur i 1600-talets gitarrhistoria. Intressant är dock den direkta anknytning som uppenbarligen finns mellan Medard och Corbette.

"Pieces de Guitarre" omfattar 50 sidor och det musikaliska innehållet består av 48 satser (preludier, allemander, couranter, sarabander, menuetter, folia, gavotte, passacaglia, rondeau, campanella m. fl.) (se bild 8!). Två av sarabanderna är försedda med "contreperties", d. v. s. andrastämmor. Någon entydig svit-form kan man knappast tala om och typiskt nog är bokens titel "stycken för gitarr", inte "sviter för gitarr".

Musiken är, liksom handskrifterna, noterad i fransk punteado-tabulatur med fingersättning för höger hand och rikligt försedd med tecken för ornament. Medard ger också i förordet anvisningar om hur ornamenten, "les agréments", skall utföras och hur de symboliseras i tabulaturen. Följande ornament omnämns: tirade, chute, plainte, tremblement och martellement. Det i Norrköping bevarade exemplaret av "Pieces de Guitarre" är det enda kända i offentliga bibliotek. Musiken förefaller värd ett större intresse och närmare studium. Typiskt nog, skulle man vilja säga, är det en japan, Mitsuo Yokoyama, som först har ägnat denna tabulatur intresse. Han har gett ut några satser i faksimil och transkription (Medard, Suite en re menor, Tokyo 1976) och dessutom spelat musiken på bäckgitarr vid en konsert i Tokyo.

Handskriften 9096:2 är i litet format, men omfattar 62 sidor (se bild 9!). Musiken består av drygt 30-talet satser (prelude, chaconne, menuett, gigue, saraband, allemande, folia). Knappt hälften av musiken anges vara av Medard. Francesco Corbetta bidrar med sju satser och vidare nämns en kompositör, Bonard, som jag ännu inte lyckats identifiera. Intressant är "Folies Espagnolles", som innehåller variationer av både Corbetta och Medard. Från Jean Baptiste Lullys opera "Proserpine" (1680) finns två menuetter i bearbetning för gitarr. Två olika handstilar kan urskiljas, en driven och en mer trevande. De flesta satserna är skrivna med den förstnämnda. I den andra handstilen har framför allt kopierats satser ur Medards tryckta tabulatur. På handskriftens första sidor finns anvisningar hur gitarren skall stämmas.

Den andra handskriften (9096:14) är i större format och omfattar ett 40-tal sidor, varav 14 med musik (se bild 10). Det musikaliska innehållet består av bearbetningar för gitarr av satser (bl. a. tre uvertyrer) ur operor av Jean Baptiste Lully ("Isis" från 1677, "Bellero-fon" från 1679 och "Proserpine" från 1680). Medard svarar för bearbetningarna och sådana var heller inte ovanliga i luttabulaturerna (t. ex. i René Millerans lutbok). I slutet av gitarrhandskriften finns också anvisningar för transponering. Handstilen är föredömligt klar och lättläst och påminner starkt om den dominerande stilen i 9096:2.

Vad vet vi då om dessa gitarrtabulaturers ursprung och användning? Inte särskilt mycket, men vissa ledtrådar har vi. En av dessa är det enkla faktum att tabulaturerna befinner sig i det s. k. Finspångsbiblioteket, som kan knytas till släkten de Geer. I detta bibliotek finns även luttabulaturer från 1640-talet, som ganska säkert har varit i Louis de Geers (1622—1695) ägo och använts av honom. Han var assessor i bergskollegium och ägare till Finspång. I en av gitarrtabulaturerna (9096:14) finns antecknat "LdG" och det rör sig säkert om en namnförkortning. I övrigt finns inga ägaranteckningar i tabulaturerna. Dateringen av tabulaturerna är viktig i detta sammanhang. Den tryckta tabulaturen utgör inget problem eftersom vi har tryckåret: 1676. Vi vet dock inte när den kommit i familjen de Geers ägo. De båda handskrifterna är inte daterade, men ändå kan vi dra vissa slutsatser på grundval av det musikaliska innehållet. Genom att båda handskrifterna innehåller bearbetningar för gitarr bl. a. ur Lullys opera "Proserpine" från 1680 kan vi på relativt goda grunder datera dem till 1680-talet. En svårare fråga är då när de kommit i familjen de Geers ägo. 1680 var Louis de Geer 58 år gammal, vilket gör det mindre sannolikt, men alls inte omöjligt att han ägt tabulaturerna. Det finns emellertid två söner till Louis de Geer, som namnförkortningen också passar in på. Den ena av sönerna hette Louis, föddes 1655 och var student i Uppsala 1674—1676. Under denna tidsperiod var det vanligt att man fullbordade sina studier med en studieresa utomlands. Ett naturligt resmål

var Frankrike och Paris. Den franska kulturen hade stort inflytande och stor dragningskraft. Jag har ännu inte lyckats bekräfta att Louis de Geer verkligen gjorde en studieresa och just till Paris. Tidsmässigt skulle en vistelse i staden kring 1680 stämma ganska väl. Gitarren var vid denna tid ett "inne"-instrument där Ludvig XIV själv angav tonen. Vad vore naturligare än att en ung ädling skulle ta lektioner på gitarr. En lämplig lärare skulle kunna vara Remy Medard, som bl. a. undervisat markisinnan de Monferer. Genom sin några år tidigare tryckta gitarrbok bör Medard ha varit känd i vidare kretsar. Handskrifterna och den tryckta tabulaturen har en klar gemensam nämnare i Medard, vars musik också dominerar. Huvuddelen av handskrifterna är skriven med en van hand. Några satser i en av handskrifterna (9096:2) har, som jag tidigare nämnt, kopierats ur den tryckta tabulaturen, vilket klart framgår av sidhänvisningarna. Dessa satser finns i slutet av handskriften i en väsentligt mindre driven handstil. Kan det helt enkelt vara fråga om skrivövningar? Ytterligare en son till Louis de Geer (1622—1695) kan också ha haft namnförkortningen "LdG", nämligen Laurens de Geer (1664—1696), kapten i venetiansk tjänst. Slutligen vill jag framhålla att vi hittills inte har några belegg för att man över huvud taget har använt tabulaturerna för ett reellt musicerande. Finspångsbibliotekets rikhaltiga musikliesamling tyder dock på en musikalisk aktivitet i släkten.

I vilket fall som helst kvarstår faktum att Norrköpings stadsbibliotek är försett med, vad jag kan bedöma, viktiga pusselbitar i 1600-talets gitarrhistoria. Indirekt finns en klar anknytning till den store Francesco Corbetta. Handskrifterna verkar vara helt okända för Corbetta-forskarna och kända finns här unika satser. Någon närmare forskning efter konkordanser i Corbetta-litteraturen har ännu inte varit möjlig.

'Hedevig Mörner Commence a jouer sur la Gittarre chez Mons: Bocthage dans le mois de Novembre l'an 1692, sur la recommendation de son fidel serviteur Ekeblad.' Med dessa ord inleds handskriften Katedralskolans musiksamling nr 468 i Stifts- och landsbiblioteket i Skara. I översättning blir det ungefär följande: "Hedevig Mörner börjar att spela gitarr hos herr Bocthage i november månad 1692, på rekommendation av sin trogne tjänare Ekeblad". Det är sällan så klara besked ges i musikhandskrifter. Hedvigs fullständiga namn var Mörner af Morlanda. Hon var dotter till generallöjtnanten och guvernören Hans Georg Mörner och Beata Schulman och levde mellan 1672 och 1753. Hedvig Mörner, som var hovfröken och friherrinna, gifte sig i april 1692 med Claes Ekeblad (1669—1737), sedermera riksråd och greve, och med den "trogne tjänaren Ekeblad" avses säkert denne. Claes Ekeblad var för övrigt son till Johan Ekeblad, berömd främst för sin bevarade korrespondens. Johan Ekeblad var musikaliskt intresserad, tycks ha spelat gitarr och medverkade i flera av drottning Kristinas hovbaletter. Hedvigs intresse för gitarren var knappast något unikt för perioden. Kanske var greve de Grammonts kommentar att "man kunde vara lika säker på att få se en gitarr på de sköna damernas toalettbord som att finna smink och muscher" lika aktuell omkring 1690, som då den skrevs på 1660-talet. Jag har inte kunnat få fram några närmare uppgifter om monsieur Bocthage, Hedvigs gitarrlärare.

Handskriften omfattar 87 sidor, men bara 10 av dessa har utnyttjats för gitarrmusik, resten är skrivet för viola da gamba. Gitarrsatserna är noterade i fransk tabulatur med ett system på fem linjer: en femkorig gitarr avses alltså (se bild 11!). Det hela är mycket prydligt skrivet av en van hand. Tabulaturen innehåller fingersättning för vänster hand, tecken för ornament, legatobågar och streck som utvisar hur länge vissa toner skall hållas ut. För ornament finns tre tecken: 1) # (kors) som vad jag kan bedöma betecknar kort eller långt betonat förslag uppifrån eller drill (vid drillen är förslagsnoten utskrivet); 2) båge under en tabulaturbokstav betecknar kort eller långt betonat förslag underifrån samt 3)

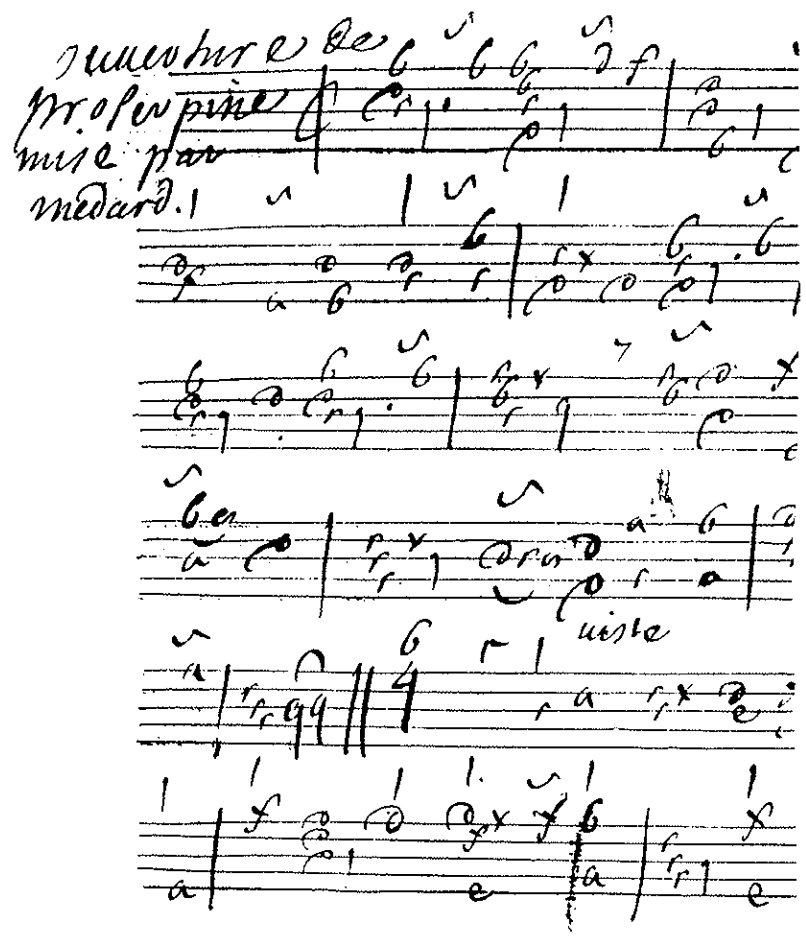

Bild 10. "Overture de Proserpine mise par Medard". Finspång 9096:14 f. 6^v.

”separé” som betecknar att ackordet skall brytas. Rasgueado-inslag saknas helt och som jämförelse kan nämnas inte heller Francisco Guereau använder denna teknik i sin ”Poema Harmonico...” från 1694.

Satserna är följande: Chaconne, air, preludium, menuett (Suivons l’amour ur Lullys opera ”Amadis” från 1684), menuett, ”les Folies d’Espagne” och ”Homicide Courante de Dubut”. Med undantag av den sistnämnda couranten är musiken enkel, men inte utan en viss charm. Couranten ”La belle homicide” av Denis Gaultier är felaktigt tillskriven en annan lutenist, Dubut. Denna courante är ursprungligen skriven för luta, men sättningar förekommer även för klaverinstrument och som synes även för gitarr. Som Jan Olof Rudén visat i en intressant uppsats hörde ”La belle homicide” till de mest populära melodierna i 1600-talets Sverige.

Det finns skäl att anta att handskriften 468 ursprungligen anlagts som en gitarrtabulatur, men boken har senare fyllts med musik för viola da gamba i vanlig notation, där för en sats årtalet 1724 anges. Här finns bl. a. också en menuett av Johan Helmich Roman.

I Skara finns även en klavertabulatur (Katedralskolans musiksamling 493b) i handskrift som innehåller några satser för gitarr i fransk tabulatur med rasgueado-tecken. Satserna består av en sarabande med ”doubles” och två menuetter, men de förefaller knappast att vara av något större musikaliskt intresse.

Slutligen finns i Riksarkivet en handskriven gitarrtabulatur (Eriksbergsarkivet 52c) som kan dateras till omkring 1700. Musiken är noterad i fransk tabulatur. Jag måste dock erkänna att jag ännu inte riktigt förstår mig på denna handskrift med sin speciella notation och vill därför återkomma till den i en senare uppsats.

Litteratur

Turnbull, Harvey, *The Guitar from the Renaissance to the Present Day*. London 1974 och 1976. Innehåller en utförlig bibliografi, vari dock nedanstående saknas:

Danner, Peter, *Bibliography of Guitar Tablatures 1546—1764*. *Journal of the Lute Society of America* (förkortas i forts. med JLSA) V(1972) s. 40ff.

Danner, Peter, *An Update to the Bibliography of Guitar Tablatures*. JLSA VI(1973) s. 33ff.

Danner, Peter, *Giovanni Paolo Foscarini and his ”Nuova Inventione”*. JLSA VII(1974) s. 4ff.

Dobson, Charles, *Segerman, Ephraim, & Tyler, James, The Tunings of the Four-Course French Cittern and of the Four-Course Guitar in the 16th Century*. *Lute Society Journal* XVI(1974) s. 17ff.

Gill, Donald, *The de Gallot guitar books*. *Early Music* 6(1978) s. 79ff.

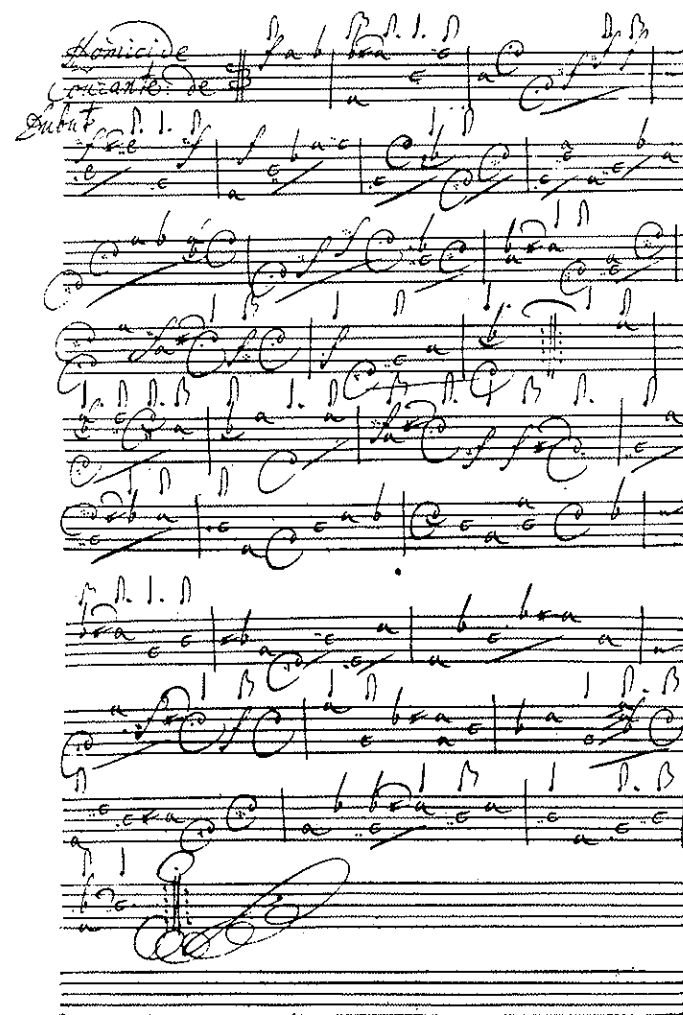

Bild 11. ”Homicide Courante de Dubut”. Stifts- och landsbiblioteket i Skara, Katedralskolans musiksamling nr 468, sidan 22—23.

- Gill, Donald, Gut-strung Plucked Instruments Contemporary with the Lute. U.o. 1976. (The Lute Society Booklets. 2.). Innehåller en relativt utförlig bibliografi.*
- Gill, Donald, The stringing of the five-course baroque guitar. Early Music 4(1975) s. 370f.*
- Godwin, Joscelyn, Eccentric Forms of the Guitar 1770—1850. JLSA VII(1974) s. 90ff.*
- Hall, Monica, The "Guitara espanola" of Joan Carlos Amat. Early Music 6(1978) s. 362ff.*
- Hudson, Richard, The Music in Italian Tablatures for the Five-Course Spanish Guitar. JLSA IV(1971) s. 21ff.*
- Lyons, David, Nathanael Diesel, Guitar Tutor to a Royal Lady. JLSA VIII(1975) s. 80ff.*
- Pinell, Richard T., Alternate Sources for the Printed Guitar Music of Francesco Corbetta (1615—1681). JLSA IX(1976) s. 62ff.*
- Rudén, Jan Olof, Stormaktstidens 10 i topp. Svensk tidskrift för musikkforskning 58(1976) s. 25ff.*
- Strizich, Robert, A Spanish Guitar Tutor: Ruiz de Ribayaz's Luz y Norte Musical*
- Strizich, Robert, A Apanish Guitar Tutor: Ruiz de Ribayaz's Luz y Norte Musical (1677). JLSA VII(1974) s. 51ff.*
- Tyler, James, The renaissance guitar 1500—1650. Early Music 4(1975) s. 370f.*
- Tyler, James, Further Remarks on the Four-Course Guitar. Lute Society Journal XVII(1975) s. 60ff.*

Diskografi

Förteckningen gör inga anspråk på att vara fullständig. Kvaliteten på musicerandet är varierande. Alcázars skiva är direkt dålig med sina skrattretande, eller om man så vill beklämmande, långsamma tempi. En fullkomligt "barock" utgåva! Bäst tycker jag James Tyler och Hopkinson Smith lyckas, men sista ordet är knappast sagt än.

Albert de Rippe, Tablature de Leut. Hopkinson Smith, luta och fyorkorig gitarr. Telefunken 6.42264.

Music for Merchants and Monarchs. James Tyler, luta och femkorig gitarr. Saga 5420. (Innehåller bl. a fem satser av Giovanni Paolo Foscari.)

Music of the Renaissance Virtuosi. James Tyler, luta, mandora och femkorig gitarr. Saga 5438. (Innehåller bl. a. fyra satser av Francesco Corbetta.)

Baroque Guitar and Lute. David Rhodes, luta och femkorig gitarr. Titanic Records TI 5. (Innehåller svit d-moll av Robert de Visée, en carillon av Gallot d'Angleterre och fyra satser av François Campion.)

Tablatura Mexicana para Guitarra Barroca. Miguel Alcázar, femkorig gitarr. Angel SAM-35029.

